

ESIMENE PEATÜKK EHK KÄE LUGU

Käe sõrmed on lühikesed ja tõmbid, küüned on lihani näritud. See käsi kuulub kuueaastasele poisile. Käe sõrmed on abiks arvutamisel, käsi on abiks silmade kinnikatmisel. Laps istub taburetil ja sirgeldab lauaplaadile rätsepakriidiga rõngaid, kuigi talle on juba mitu korda öeldud, ära tee. Ta joonistab rõngaspiraale ja kujutab ette, et kui neid lõpmata kaua teha, siis kogunevad jooned üksteise peale ja kerkivad lauaplaadilt vedruna üles. Poiss on püüdnud seda ka teistele selgitada, aga keegi pole lasknud tal lõpuni rääkida, nii et nüüd on ta üksi kummargil laua juures ametis, varjates jooni käsivarrega. Rätsepakriidi leidis ta sahtlist, suured olid selle sinna pistnud. Poisikese nimi on tegelikult Dawid, ta elab koos ema Božena ja tema õdedega Varssavi getos. Uks lüüakse sisse ja kolm toasolijat tõmbuvad nurka. Kui Celina püsti hüppab, märkab ta silmanurgast veel rätsepakriiti, aga ei jõua enam midagi öelda, sest ta lastakse maha. Rätsepakriit kukub põrandale ja murdub pooleks. Hiljem, kui võõrad ehteid ja lauahõbedat otsides sahtlites tuhnivad, astub keegi sellele peale. Dawidil ei õnnestu kahjuks hiljemgi oma kriidikatsetust lõpetada, sest ta ei ela seda sõda üle. Ta sureb Treblinkas.

Ma eksisin, eksisin. Ta ei sure Treblinkas. Ja ta polegi üldse väike poiss, vaid hoopis tüdrukuke. Teate isegi, lapsekäed on ju nii sarnased: küüned puha näritud, sõrmekesed pehmed ja tõmbid. Käsi kuulub hoopis väikesele tüdrukule ja tüdruku nimi on Irena. Ta on leedulane, pärit Vilniusest. Oi, ajan siin asju segamini, sest tahan kõike korruga ära rääkida. Pole ta mingi leedukas! Ainult esmapilgul tundus ta heledapäine. Jah, tundus heledapäine, aga juuksed on tal täiesti tumedad ja lokkis. Tegelikult – ja tõsi see on – hüütakse teda hoopis Gavrielaks. Ta on sündinud Salonikis ja satub 1943. aasta veebruaris Auschwitzi. Ta elab sõja üle, kuid kaotab ema ja kodumaa. Hiljem kolib ta Pariisi ja temast saab Prantsuse raamatupidaja. Jah, ka nii võib minna.

Tema mees on väga armastusväärne hõredate juustega teenistuja BNP Pariisi pangas, aga mees ei puutu praegu üldse asjasse. Gavriela

mõtleb prantsuse keeles ja unustab kreeka keeles. Ema nimi, Domna, kõlab talle üha rohkem nagu prantsuskeelne sõna *damnation*, needus. Ta räägib lastega ainult prantsuse keeles ja loeb kreeka kirjandustki prantsuse tõlkes. Käed on tal tõesti inetud, sõrmed lühikesed ja seetõttu ei kannata ta ka mehe kingitud ehteid. Ta hoiab neid ühes nahkkarabikeses. Gavriela pole õnnelik, sest Pariisiski õnnestub see vaid vähestel, aga tegelikult on ta üsna rahul. Tal on sõbranna, kellega ta koos ostlemas käib.

Sõbranna on Gavrielaga silmatorkavalt sarnane: metroos kõrvuti istudes peavad kaasreisijad neid alatasa õdedeks. Sõbranna on tegelikult pooleldi rumeenlanna ja pooleldi ungarlanna ning ka temal on hallinevad lokkis juuksed. Tean, et jutt läheb järjest keerukamaks, aga me ei saa ju tegelikkuse sassis ja harali karvu läikivaks patsiks kokku siluda. Sõbrataril on samuti inetud käed, aga tal on sellest ükskõik, sest ta on vana.

Sellest käest lasti kunagi lahti. Tema emal oli siis Kolozsváris¹ armuke. Kui hakkasid levima kuuldused geto tühjendamisest, hankis armuke kaks lubatähte. Ema oli kolm päeva kahevahel, siis aga lahkus koos armukesega ja jättis nelja-aastase Cosmina maha. Ta mõtles, et päästab pigem iseenda elu. Ta pani lapsele kompsu sülle ja lahkus tagasi vaatamata. See juhtus Irise kvartalis 1944. aasta 13. mail. See kõik pakub huvi vaid seetõttu, et Cosmina poeg sündis hiljem samuti 13. mail ja tema nimeks sai David. Loomulikult pole tal midagi tegemist Varssavi getos olnud poisikesega, kellel oli sama nimi, aga kelle kõik hiljem unustasid. Seda Davidit ei unustatud. Teade poisi sünnist jõudis veel ungarlasest vaarisani, kellel õnnestus kuidagi üle elada sõjapõrgu, kuid Ceaușescu paradiisi enam mitte. Ta pidas Davidi nime halvaks valikuks, aga see ei puutu enam asjasse. Poiss aga ei kuulnud lahti lastud käe lugu (õnneks) mitte temalt, vaid tellisetehase geto teistelt elanikelt, kes orvuks jäänud Cosminat tollal hirmunult ja vihaselt kussutasid.

Valetasin, kuid pidasin seda miskipärast õigeks. David ei saanud kunagi teada, et keegi oli tema ema käest lahti lasknud. Polnud ju jäänud mitte kedagi, kes oleks temaga kohtudes rääkinud, kuidas emaema oli omal ajal anunud, et armuke mõlemad lubatähed talle annaks, ning kuidas tema armunud ja segaduses ajus sai lõpuks võitu

1 Cluj Napoca Rumeenias Transilvaanias. – Siin ja edaspidi tõlkija märkused.

elutahe. Ka Gavriela ei tea seda lugu, sest tema on lahti lastud käest kuulnud hoopis üht teist lugu. Tema teada juhtus see kõik hoopis kaugel Leedus, Vilniuses ning tüdrukukese nimi oli tegelikult Irena. Et hoopis Irena käest lasti lahti ja et Irena ema jättis oma lapse maha. Ja ta arvab ka, et mitte kumbki ei elanud sõda üle.

Seda kõike pole loomulikult võimalik kontrollida. Nimede virvarris oleks kogu seda asja keerukas välja selgitada. Peame enamasti toetuma oletustele. Näiteks on rätsepakriidiga katsetatu teoreetiliselt teostatav, sest joontel on ju ruumala. Dawidil oli ilmselt õigus. Kui lõpmata pikka aega samal kohal ringe tõmmata, siis teatud aja pärast kerkib see joonistus lauaplaadilt koonusjalt üles ning tekib käegakatsutav kumerus, mis ei lange kokku puidu süüga. Seda saaks ka paberil järele proovida, aga kogu maailmas pole kellelgi veel olnud nii palju kannatust, et seda piisavalt kaua järjest teha.